

Katedra partizanskih i teritorijalnih jedinica Više vojne akademije JNA organizovala je seminar povodom projekta udžbenika o teritorijalnoj odbrani. Iz vrlo iscrpne i interesantne rasprave donosimo nekoliko priloga. Želja nam je da se širi krug čitalaca i saradnika »Vojnog dela« u okviru rubrike »Naša tribina« uključi u raspravu o ovoj problematici.

O KARAKTERU I NEKIM PROBLEMIMA IZGRADNJE, STRATEGIJE I TAKTIKE PARTIZANSKIH I TERITORIJALNIH JEDINICA

Po naučnoj i društveno-političkoj suštini i sadržaju, teorija i praksa koncepcije opštenarodne odbrane oslanjaju se na bogatu riznicu marksizma. Društveno-politički poredak i ciljevi vojne politike ne opredeljuju samo karakter rata i vojne organizacije, već i metode i forme oružane borbe. Poznato je da su pojedine države u različitim periodima svog razvitka, ne menjajući društveni poredak, unosile i izmene koje su se neposredno odražavale na promene u organizaciji oružanih snaga, na metode i forme oružane borbe.

Međutim, suštinske promene u toj sferi nastaju revolucionarnim preobražajem društva i stvaranjem novih društvenih odnosa. Kvalitetno nove promene u karakteru i suštini vođenja rata i oružane borbe posebno počele su stupanjem radničke klase na istorijsku pozornicu. Taj proces je tekao evolutivno, od promena koje su uneli prvi juriši pariskih komunara, preko pobeda radnika i seljaka u oktobarskoj revoluciji, do novih uspeha i saznanja u borbi naroda u drugom svetskom ratu i posle njega.

Razumevanje političkih i vojnih ciljeva revolucije, poznavanje puteva, načina i sredstava kojima se ostvaruju bilo je najsnažnije oružje kojim su Marks i Engels naoružali radničku klasu. Oni su postavili *osnove učenja o ulozi radničke klase u klasnim i oslobodilačkim ratovima.*

Lenjin je, proširujući dalje njihove ideje, razvio celovito učenje o *strategiji i taktici klasne borbe* u osvajanju vlasti i izgradnji socijalizma.

Borba radničke klase u novim uslovima između dva rata, drugi svetski rat i kasniji društveno-ekonomski razvoj, dali su nova rešenja koja se karakterišu srastanjem revolucionarne borbe radničke klase sa narodnooslobodilačkim i antikolonijalnim pokretima u *jedinstven narodnooslobodilački front*.

U tom svetlu treba videti i značaj iskustava, strategije i taktike našeg NOR-a kao velikog dela KPJ i druga Tita — koje su, prema njegovoj oceni, bile vrlo komplikovane. Tu se nije radilo o nekoj modifikaciji tuđih strategija i taktika, već o *stvaralačkoj izgradnji i primeni specifičnih, originalnih, kvalitetno i sadržajno novih rešenja*.

Savremeni ratovi više nisu samo sudari oružanih snaga dveju zaraćenih strana, naročito ne kad je reč o oslobodilačkim i revolucionarnim ratovima, već su to mnogo kompleksnije društvene pojave. Iz toga proističu posebne zakonitosti u koncipiranju vojne organizacije, što se bitno odražava na metode i forme oružane borbe, na strategiju i taktiku posebno.

Revolucionarni i oslobodilački ratovi se ne mogu uspešno voditi ni dobiti metodama i formama oružane borbe samo regularnih oružanih snaga, posebno ne dejstvima defanzivnog karaktera. Osnovni zakon svakog takvog rata na vojno-strategijskom planu mora biti neprekidno usavršavanje takvih *ofanzivnih metoda i formi oružane borbe*, koje se odlikuju ne samo stalnom borbom za preotimanje i održavanje strategijske inicijative, što manjim gubicima u sopstvenoj živoj sili i tehnici, već i time što one treba da obezbede *stalno narastanje i organizacijsko oblikovanje oružanih snaga i neprekidno rađanje i usavršavanje novih metoda i formi oružane borbe*.

Upravo zbog toga u svetu vlada veliki interes da se u savremenu vojnu teoriju i praksu što više ugrade iskustva revolucionarnih i oslobodilačkih ratova, u prvom redu iskustva teritorijalne komponente i partizanskog načina ratovanja, čak i u zemljama u kojima takvo ratovanje ne odgovara karakteru društveno-političkih odnosa.

Teritorijalnu odbranu (TO) organizuju gotovo sve države. Neke zemlje, koje se nalaze bliže mogućim ratnim žarištima, sistem TO organizuju na taj način što u snage TO pored jedinica TO uključuju i određene jedinice KoV, delove RV i PVO i ratne mornarice, granične i jedinice unutrašnje bezbednosti, sa osnovnim zadatkom da štite teritoriju od udara neprijateljske avijacije, vazdušnih i po-

morskih desanata, NHB-dejstava, diverzantskih akcija, dejstava pete kolone, itd. Osnovna namena tih snaga je *dopuna sistema oružanih snaga*, koji sopstvenim ili savezničkim snagama treba da obezbedi koridor za siguran prolazak preko državne teritorije, odnosno njeno korišćenje u ratne svrhe. Druge zemlje, koje su udaljenije od mogućih ratnih žarišta, sistemom TO rešavaju zadatke u protivvazdušnoj i protivdesantnoj odbrani, NHB-zaštite, obezbeđenja teritorije od diverzantskih i desantnih dejstava i zaštite pozadine od unutrašnjih potresa.

Naša koncepcija opštenarodne odbrane pod TO podrazumeva nešto sasvim drugo. Naš samoupravni društveno-politički sistem predstavlja najviši stepen samoorganizovanja socijalističkog društva, u čije okvire spada i organizacija *samoodbrane* sa jasno utvrđenim obavezama i pravima svih subjekata u društvu od federacije preko republika, pokrajina i opština do mesnih zajednica i građana. *Vojno-strategijska sadržina* koncepcije stvara mogućnosti da se kroz raznovrsne organizacijsko-formacijske strukture, koristeći najraznovrsnije metode i forme oružane i neoružane borbe, uključi ogroman broj svesnih branilaca socijalističkog samoupravnog društva u organizovan sistem odbrane.

Naša koncepcija podrazumeva da, oslanjajući se u prvom redu na čoveka i njegov moral kao najvažniji faktor rata, u opštenarodnom ratu može da pobedi samo onaj narod koji je *spreman i pripremljen da se bori i koji zna zašto treba da podnosi ogromne ljudske i materijalne žrtve i napore*. Ona pretpostavlja *jedinstvo naroda i oružanih snaga* i takve *vojno-političke ciljeve* koji su dovoljno snažni da motivišu najšire slojeve gradskog i seoskog stanovništva, naročito radničku klasu i omladinu za odlučan otpor svakom agresoru. Ona, takođe, pretpostavlja odgovarajuću *organizaciju društva i oružanih snaga za rat*. Savremena praksa pokazuje da tamo gde je to obezbeđeno, agresoru ne pomaže nikakva nadmoćnost ni u živoj sili ni u savremenoj tehnici.

Zbog toga su razumljive specifičnosti u našoj sadašnjoj vojnoj organizaciji, organizacijsko-formacijskoj strukturi oružanih snaga, metodima i formama oružane borbe, iako izviru iz NOR-a kao našeg neiscrpnog i dragocenog vrela ratnih iskustava. Na njih snažno utiču socijalistička sadržina našeg društveno-političkog i ekonomskog uređenja i materijalno-tehnički faktori i mogućnosti, kao i fizionomija eventualnog rata uslovljena načinom dejstava agresora.

Teritorijalne i partizanske jedinice su u suštini formacije *ofanzivnog karaktera*, jer jedino ako primenjuju *ofanzivne metode i forme oružane borbe* mogu da opstanu u uslovima dugotrajnog rata.

Od njih se zahteva *inicijativa i stalna aktivnost*, naročito u neprijateljevoj pozadini, zatim *sveobuhvatnost, neprekidnost, masovnost i stalno narastanje u intenzitetu dejstava*. Njihova dejstva ne smeju karakterisati samo niže metode i forme partizanskih borbenih dejstava, koji bi se zadržali kroz ceo rat (kao što je to bio slučaj u nekim zemljama u drugom svetskom ratu), već moraju negovati i razvijati takve metode i forme partizanskih dejstava koje se *neprekidno razvijaju* prema organizacijsko-formacijskom izrastanju, naoružavanju i borbenim sposobnostima teritorijalnih i partizanskih jedinica.

Za naše razmatranje interesantno je odgovoriti na pitanje: šta podrazumevamo pod pojmom — teritorijalne snage — odnosno pod onim snagama koje, pored partizanskih jedinica, treba da dejstvuju na partizanski način u neprijateljevoj i našoj pozadini.

Po mom mišljenju, to su sve snage TO raznovrsnih organizacijsko-formacijskih struktura, veći deo graničnih jedinica, neki delovi RV i PVO, jedinice vojnih okruga i sve odsečene i ostavljene operativne jedinice koje često mogu biti i jedinice raznovrsne rodovske strukture.

Okolnost što su snage TO brojne i raznolike daje borbenim dejstvima od samog početka agresije bogatiji sadržaj u pogledu organizacijsko-formacijske strukture, metoda i formi operativnih i borbenih dejstava, nego što se to obično u miru sagledava iz različitih uglova i sa raznih nivoa komandovanja u operativnoj i teritorijalnoj komponenti naših oružanih snaga.

Zavisno od karaktera i namene, *teritorijalne jedinice* bi se, po mom mišljenju, mogle podeliti na *više kategorija*.

Prva kategorija su jedinice za neposrednu kontrolu teritorije opštine, zaštitu stanovništva, obezbeđenje organa vlasti, objekata i sve one snage koje se uključuju u teritorijalni sistem veze, vojno-obaveštajnu službu, bezbednost, NHB-kontrolu, itd. Njihova stratezijska uloga je u tome što u organizovanom sistemu *pokrivaju široka prostranstva jugoslovenskog ratišta*, odnosno što se nalaze u svakom regionu i naseljenom mestu, u svakom selu i zaseoku. Iako relativno usitnjene uvek su prisutan faktor oružane borbe, jer izvode ofanzivna borbena dejstva, primenjujući taktiku *pokrivanja svake stope zemlje*. One celu zemlju pretvaraju u »ježa«, u neosvojiva područja za svakog agresora. Na taj način obezbeđuju sistem vlasti, štite stanovništvo i omogućavaju rad društveno-političkih i drugih organizacija i institucija. U odnosu na više organizacijske strukture partizanskih i teritorijalnih jedinica, a u vlastitoj pozadini i u odnosu na operativne snage, deluju kao uvek prisutni čelni, bočni ili začelni osi-

guravajući delovi, prihvatajući prvi borbu ili obezbeđujući pokret tim krupnijim formacijama. Pored neprocenjivog značaja u sistemu oružane borbe ove snage TO imaju važnu političku i mobilizacijsku ulogu. Sem toga, ukoliko su obezbeđene odgovarajućim sredstvima veze i stručno osposobljene mogu uspešno izvršavati sve one zadatke koji se daju jedinicama u sistemu *elektronskih i protivielektronskih dejstava*.

Druga kategorija su teritorijalne jedinice *krupnije organizacijsko-formacijske strukture, koje moraju biti osposobljene za manevar i dejstva na širem području*. One mogu dejstvovati samostalno i objedinjene u taktičke ili operativne grupe. Najčešće će biti u pokretu, tražeći najpogodniji objekat za napad. Mogu se naći na raznim položajima, pravcima ili rejonima, povremeno i u jačim koncentracijama kad to iziskuju operativne potrebe. U načelu mogu biti *raznovrsne organizacijsko-formacijske strukture i naoružanja*.

Kao udarne jedinice i manevarska pesnica dejstvuju na širem operativnom području.

U načelu, ostvaruju tesno sadejstvo sa (združenim) partizanskim jedinicama i snagama operativne armije. Međutim, u okviru svojih manevara mogu da uključe, odnosno da povuku za sobom i određeni broj manjih teritorijalnih jedinica iz opština.

Treća kategorija su *rodovske i pozadinske jedinice raznovrsne organizacijsko-formacijske strukture, koje imaju značajnu ulogu, jer bez njih se veoma teško mogu izvoditi veća i složenija borbena dejstva*.

Da bi se sagledali problemi izgradnje, strategije i taktike partizanskih i teritorijalnih jedinica nužno je, pre svega, sagledati operativno taktičke uslove pod kojima bi snage TO dejstvovale u eventualnom ratu. Ti uslovi, po mom mišljenju, imali bi sledeće karakteristike:

1. U situaciji dok operativne jedinice *izvode dejstva u prigraničnim zonama*, deo partizanskih i teritorijalnih jedinica dejstvuje u *njihovom operativnom i borbenom poretku*, usklađujući sa njima *neposredno sadejstvo* na svim nivoima komandovanja i za konkretne uslove po mestu, vremenu i cilju. To sadejstvo ima posebnu strategijsku (kad se ima u vidu ratište), operativno-taktičku i štabno-tehničku sadržinu. Ono traži adekvatan sistem komandovanja i veze, solidnu pripremu, organizaciju, jedinstvenu obuku, itd.

Neposredno sadejstvo partizanskih i teritorijalnih jedinica sa operativnim snagama ne bismo smeli suziti samo na one jedinice koje dejstvuju unutar operativnog i borbenog poretka, već ono mora biti šire postavljeno.

U toku izvođenja odbrambenih dejstava operativnih snaga, na bokovima neprijateljevih klinova, duž kolona i u pozadini njegovog fronta, ostaje sve veći broj partizanskih i teritorijalnih jedinica koje *aktivnim dejstvima stvaraju specifičnu fizionomiju borbe*. Na taj način postepeno ispunjavaju prostor od granice, kontrolišu teritoriju i komunikacije, stvarajući posebne taktičke i operativne grupacije (ešelone), što je od izuzetnog interesa za operativne snage koje dejstvuju u zahvatu fronta, sa kojima ostvaruju neposredno sadejstvo koje postepeno prerasta — u posredno.

Na sličan način ostvaruje se neposredno sadejstvo partizanskih i teritorijalnih jedinica sa operativnim snagama, u zajedničkoj borbi protiv vazdušnih desanata, jačih diverzanata i drugih snaga agresora pozadi fronta naših operativnih snaga.

2. U situaciji kad se, posle određenog vremena, front operativnih snaga pomeri dublje u državnu teritoriju, moglo bi se govoriti o *tri načina sadejstva* partizanskih i teritorijalnih jedinica s operativnim snagama.

a) o *neposrednom sadejstvu* partizanskih i teritorijalnih snaga koje se nalaze u operativnom i borbenom poretku operativnih snaga sa komandama i jedinicama operativne armije. To sadejstvo ima gotovo iste karakteristike kao i napred izloženo u prigraničnim zonama, jer su operativno-taktički i štabni problemi komandovanja i veza približno isti. Izvesne specifičnosti nastaju zbog toga što su opšti uslovi izmenjeni. Naime, sadejstvo se ostvaruje između komandi i starešina koji se manje poznaju, koji su se manje pripremali u usklađivanju zajedničkih dejstava. Sem toga, u pitanju je i relativno kratko vreme za organizaciju sadejstva.

b) o *posrednom sadejstvu* onih partizanskih i teritorijalnih jedinica koje bi se našle iza fronta u operativnoj, odnosno taktičkoj dubini agresora, koje su u njegovom operativnom i borbenom poretku izmešane sa našim operativnim i teritorijalnim jedinicama, koje izvode dejstva duž pravaca na više ili manje neprekidnim ili stabilnim frontovima.

Strategijsko-operativna dejstva snaga agresora u takvoj situaciji mogla bi karakterisati:

— odlučna usmerenost neposredno angažovanih snaga na frontu, bližih i dubljih operativnih rezervi i vazdušnih desanata ka brzim izvršavanju daljih strategijsko-operativnih zadataka i ciljeva na frontu;

— obezbeđenje komunikacijskih koridora od granice ka frontu, držanje ili borba za veća naseljena mesta, važnije položaje, raskrsnice, prelaze preko reka, itd.; i

— uspostavljanje okupacionog režima, pre svega u gradovima i većim naseljenim mestima.

Angažovanje agresora na navedenim zadacima pruža široke mogućnosti za aktivna i raznovrsna borbena dejstva svih struktura partizanskih i teritorijalnih jedinica na privremeno zaposednutoj teritoriji.

c) Dejstva partizanskih i teritorijalnih jedinica u dubini vlastite pozadine mogu imati karakter neposrednog sadejstva sličan onom sa operativnim snagama sa kojima učestvuju u zajedničkoj borbi protiv vazдушnih desanata, jačih diverzanata, neprijateljske avijacije, itd. Te partizanske i teritorijalne snage *posredno sadejstvuju* onim operativnim, partizanskim i teritorijalnim snagama koje se bore u zahvatu fronta, jer svojim dejstvima i dubini pružaju posrednu pomoć i olakšavaju položaj snaga koje dejstvuju u zahvatu fronta.

d) U slučaju da se defanzivno-ofanzivnim dejstvima odbrambeni front stabilizuje na određenim položajima u dubini državne teritorije i da se agresor zaustavi, moglo bi se govoriti — zavisno od veličine teritorije obuhvaćene ratnim dejstvima, linije na kojoj je front zaustavljen i jačine partizanskih i teritorijalnih snaga na privremeno zauzetoj teritoriji — o *neposrednom sadejstvu* operativnih jedinica u zahvatu fronta sa delom partizanskih i teritorijalnih snaga koje su se našle u njihovom operativnom i borbenom poretku, i *posrednom sadejstvu*, od operativnog ili strategijskog značaja, sa onim partizanskim i teritorijalnim snagama koje se budu našle u pozadini neprijateljevog fronta.

U takvim okolnostima moglo bi se očekivati da će agresor, ukoliko mu to uslovi opšte situacije i vreme dozvole — bez obzira da li operativne, partizanske i teritorijalne snage u zahvatu fronta produžuju defanzivno-ofanzivna dejstva, ili vrše pripreme za preotimanje inicijative — upotrebiti sve svoje snage, uključujući i operativne rezerve, za raščišćavanje situacije u pozadini fronta svojih snaga.

Zbog toga bi pojedina područja na privremeno zaposednutoj teritoriji mogla biti zahvaćena snažnim ofanzivnim dejstvima oklopnih i mehanizovanih snaga i jedinica okupacijskog sistema, uz široku upotrebu desanata. To će bitno uticati na fizionomiju boja i operacije na privremeno zaposednutoj teritoriji, odnosno na karakter dejstava koja se izvode na partizanski način.

Sve tri pomenute okolnosti mogu povremeno da uslove *defanzivni karakter dejstava* partizanskih i teritorijalnih jedinica u poza-

dini neprijateljevog fronta. To se može desiti utoliko pre ukoliko bi čitava područja ili čak i više njih istovremeno bila zahvaćena dejstvima takvog operativnog zamaha koja bi umnogome bila slična onima u IV, V, VI ili VII nemačkoj ofanzivi. Međutim, sve će to zavisiti od vojno-političke procene stanja na određenom području, karaktera zemljišta, jačine i opštih mogućnosti partizanskih i teritorijalnih snaga, itd. To će partizanskim i teritorijalnim jedinicama nametnuti operativno-taktičke mere i postupke koji bi bili slični onim koje su primenjivali Vrhovni štab, pokrajinska, zonska i druga rukovodstva, samo u novim uslovima savremene oružane borbe.

Iz iznetih razmatranja nameće se *zaključak* da bi, pod određenim uslovima, *sve snage namenjene za dejstvo u pozadini* neprijateljskog fronta, ili koje se mogu naći u takvoj situaciji, zavisno od njihove jačine, veličine i karaktera prostora, trebalo tretirati kao *strategijsko-operativna, operativno-taktička ili taktička tela ili celine*, i sagledati sve probleme koji iz toga proizilaze, na sličan način kao što se to radi kad su u pitanju snage operativne armije.

Što se tiče *opštih operativno-taktičkih principa* dejstava partizanskih i teritorijalnih jedinica na privremeno zaposednutoj teritoriji u tako zamišljenoj situaciji, teško da bi se, za naše uslove, mogla naći nešto bolja rešenja od onih što ih je pružila bogata riznica iskustava iz našeg NOR-a. Međutim, zbog novih uslova, strategijski operativni i taktički sadržaj partizanskih dejstava morao bi se, ipak, bitnije razlikovati u eventualnom ratu ne samo od onog našeg iz NOR-a već i od načina dejstava alžirskog, vijetnamskog, pa i drugih revolucionarnih i oslobodilačkih ratova posle drugog svetskog rata. Sva ta bogata iskustva treba kritički analizirati i stvaralački primenjivati u savremenoj teoriji i praksi rata i oružane borbe.

Poznato je da, pored mnoštva vojno-političkih i drugih okolnosti, reljef, hidrografski sklop, pokrivenost i druge karakteristike zemljišta bitno utiču na organizacijsko-formacijsku strukturu partizanskih i teritorijalnih snaga, a time i na obim i karakter borbenih dejstava. U tom pogledu imali smo primer iz našeg NOR-a kada su, pored subjektivnih slabosti pojedinih rukovodstava, i geografski razlozi (veliki broj komunikacija, ravnica, reka itd.) u pojedinim krajevima naše zemlje ograničavali brže organizacijsko-formacijsko izrastanje jedinica. Tu pojavu, u određenim oblicima, nalazimo kod oslobodilačkih snaga u alžirskom i u nekim periodima vijetnamskog rata.

Još uvek ima, mada sve manje, shvatanja o tome da partizanske i teritorijalne jedinice treba da budu pretežno *pešadijske formacije*, uključujući tu i sve one operativne jedinice koje bi mogle biti

odsečene, ostavljene ili prinuđene da djeluju na partizanski način na privremeno zaposednutoj teritoriji.

Iskustva iz rata u Alžiru, Vijetnamu, na Bliskom istoku, i drugih ratova, pokazuju da, pored policijskih i drugih struktura, ulogu okupacijskih snaga vrše i dobro opremljene i obučene operativne jedinice pretežno oklopno-mehanizovanog sastava. Teško je verovati da će u eventualnom ratu biti slučajeva da će se okupacijski sistem zasnivati samo na pešadijskim snagama, što je bilo gotovo pravilo u prošlom ratu. U održavanju »reda« agresor će široko angažovati i helikopterske snage i avijaciju, koristeći elektronska sredstva i sisteme za obezbeđenje jedinica, objekata, aerodroma, baza, za kontrolu komunikacija i teritorije, itd.

Mogućnosti različitih *elektronskih sredstava i sistema* već se redovno uzimaju u obzir kao vrlo značajni novi elementi pri proceni odnosa snaga na svim nivoima komandovanja operativne armije. Potrebno je da to postane stalna praksa u partizanskim i teritorijalnim jedinicama.

Ova tehnička sredstva (sistemi) naročito će uticati na fizionomiju borbenih dejstava u neprijateljevoj pozadini, posebno na komandovanje i vezu u partizanskim i teritorijalnim jedinicama. Jedan deo problema čini saznanje o mogućnostima i uticaju tih sredstava i sistema na borbena dejstva, a drugi, izgradnja odgovarajućih protivrmera i postupaka u taktici partizanskih i teritorijalnih jedinica kako bi se paralisala ta sredstva. Što brže i potpunije rešavanje ovih problema od posebnog je značaja za osavremenjavanje dejstava partizanskih i teritorijalnih jedinica. Jer, danas gotovo i nema borbenih sredstava, počev od onih koja se koriste u četi i bataljonu, koja, na određeni način, ne koriste i elektronsku tehniku.

Elektronska sredstva i sistemi su veoma složeni, skupi i brzo zastarevaju. Uspešno se koriste u okviru sistema koji se dejstvima partizanskih i teritorijalnih jedinica mogu relativno lako narušiti, što im je jedna od osnovnih slabosti.

Male zemlje i armije u toj tehnici ne mogu pratiti velike, ali to ne znači da se ta sredstva ne mogu, donekle, nadoknaditi našim, isto tako efikasnim, sistemom partizanskih i teritorijalnih komandi, štabova i jedinica, sistemom teritorijalne veze, vojnoobaveštajne službe, bezbednosti, itd. Napori komandi, štabova i starešina partizanskih i teritorijalnih jedinica moraju biti usmereni upravo u tom smislu, naročito pri razmatranju organizacijsko-formacijske strukture, metoda i formi operativnih i borbenih dejstava.

Karakteristika savremenih borbenih dejstava na privremeno zaposednutoj teritoriji jeste: *masovnost i specifičnost borbenih dej-*

stava u gradskim naseljima, oko velikih reka i na rekama, u ravnici, na manevarskom, brdskoplaninskom zemljištu, itd. Sve te i slične okolnosti traže i odgovarajuće, pravovremene operativno-taktičke procene, organizacijsko-formacijska rešenja, adekvatno naoružanje, materijalno obezbeđenje i izgradnju specifičnih metoda i formi dejstava partizanskih i teritorijalnih jedinica. Iznete okolnosti ukazuju na to da će se dejstva partizanskih i teritorijalnih jedinica u eventualnom ratu mnogo teže i složenije voditi nego u prošlim, pa i u nekim ratovima koji se sada vode, i da ove jedinice moraju biti koncipirane na novim osnovama. One će od prvog do poslednjeg dana rata biti suočene sa jakim snagama agresora oklopnog i mehanizovanog sastava koje su veoma pokretljive, sposobne za vertikalne manevre, dobro obučene i pripremljene za dejstvo u svim uslovima.

Ako to uzmemo kao realnu polaznu osnovu, onda se, po mom mišljenju, postavlja sledeće pitanje od strategijskog značaja: *kako na određenim područjima izvoditi ofanzivna i defanzivna operativna i taktička dejstva* partizanskim i teritorijalnim jedinicama, pretežno pešadijskog sastava, u sudaru sa oklopnim i mehanizovanim snagama agresora, koje uz to raspolazu jakom helikopterskom i avijacijskom podrškom. Postavlja se i ovo pitanje: kako u tim uslovima obezbediti neprekidno i snažno organizacijsko-formacijsko *razvijanje* partizanskih i teritorijalnih snaga i *narastanje* aktivnih ofanzivnih dejstava u pozadini agresora. Na ta pitanja tek treba da odgovori naša teorija i praksa. Stoga smatram da nema razloga da se izvesne dileme i pitanja mesta i uloge, organizacijsko-formacijske strukture, strategije, operatike i taktike partizanskih i teritorijalnih jedinica naučno ne postave i ne rešavaju na svim nivoima komandovanja, posebno partizanskih i teritorijalnih jedinica, kao važan zadatak usavršavanja ne samo struktura TO već i kao važno strategijsko pitanje u izgradnji našeg jedinstvenog sistema opštenarodne odbrane.

Iskustva iz rata u Vijetnamu potvrđuju, što je, uostalom, kao najznačajnije iskustvo pokazao naš NOR, da partizanske i teritorijalne jedinice *moraju biti osposobljene* da, kad to potrebe i uslovi budu nalagali, *vrlo brzo izrastu i u združene sastave*. Združeni karakter tih snaga ne izražava se samo veličinom jedinice ili nazivom (odred, brigada ili divizija), već rodovskim sastavom, vrstom i količinom naoružanja, odnosno vatrenom podrškom. Više strukture, po pravilu, morale bi imati bitna obeležja združenih sastava (pt-sredstva većeg dometa, jaču pav-zaštitu, snažniju vatrenu podršku, ostvarenu lakšim i prenosnim borbenim sredstvima većeg dometa, itd.).

Iskustva NOR-a imaju nesumnjiv značaj za našu savremenu teoriju i praksu rata i oružane borbe. Međutim, od završetka rata

prošlo je mnogo godina, a dogodile su se krupne promene u teoriji i ratnoj praksi, pa se pri korišćenju tih iskustava mora voditi računa o uslovima u kojima su nastala. To su iskustva iz jednog rata u kome su snage okupatora sačinjavale pretežno pešadijske jedinice posadnog sastava. U tim uslovima, sudar naše i okupatorove pešadije, pri približno istom naoružanju, pružao nam je velike šanse za uspeh. U današnjim uslovima, sudar eventualno nedovoljno osavremenjenih pešadijskih struktura partizanskih i teritorijalnih jedinica sa oklopnim i mehanizovanim sastavima agresora dobijao bi sasvim druge dimenzije. Teško je, na primer, iznenaditi i napasti kolonu na maršu, koncentraciju tenkova čak i noću, jer se široko kružno obezbeđuju, pored ostalog i IC-uređajima dometa od 300 do 800 metara ili, pak, napasti raketne jedinice na vatrenim položajima kad se divizion, na primer, razmešta na prostoru od 12 km².

U toku NOR-a naše su jedinice samo tri puta napale aerodrome, iako smo trpeli dosta štete od izviđanja i dejstva iz vazduha. Vijetnamci istovremeno napadaju više objekata — aerodrome, uporišta ili baze. Dok su u napadu na Rajlovac borci 1. krajiške brigade jurišali, vodeći borbu prsa u prsa da bi palili avione šibicama, dotle Vijetnamci ne mogu ni prići objektima napada bliže od 5 do 10 km, zbog organizacije zaštite i obezbeđenja objekata pomoću elektronskih i drugih sredstava.

U takvim slučajevima klasični napadi i juriši se više ne izvode, pogotovo ne jačim jedinicama ni grupisanim snagama. Odeljenja i vodovi, koji se koncentrično privlače objektima, napadaju vatrenim udarima sa više pravaca. Obično napadi počinju snažnom, iznenadnom kratkotrajnom vatrom, u trajanju od 5 do 15 minuta, iz lakih minobacača i prenosnih, često višecevnih, raketnih bacača. Napadi na klasičan način su mogući tek kad se postojeći sistem kružnog i elektronskog obezbeđenja ozbiljnije dezorganizuje i naruši.

Partizanske i teritorijalne jedinice su takođe *mobilizacijske strukture*, pa je stoga održavanje visokog stepena borbene gotovosti, osposobljenost komandi i starešina, kontinuitet komandovanja i rukovođenja, poznavanje teritorije, itd., od izuzetno velikog značaja. Jer, u slučaju iznenađenja, posebno u rejonima ili prostorijama ugroženim od vazдушnih desanata, neće biti vremena za uvežbavanje jedinica. U pogledu takvih zadataka tretman dobrog dela partizanskih i teritorijalnih jedinica mora biti sličan tretmanu jedinica prvog strategijskog ešelona.

3. Posebno analizirajući suštinu, sadržinu i značaj strategijsko-operativnih i taktičkih iskustava 1941. godine, bez čijih rezultata ne bi bilo ni onih iz kasnijih godina, izlazi nesumnjiv zaključak da se i

s usitnjenom pešadijskom organizacijsko-formacijskom strukturom partizanskih i teritorijalnih jedinica mogu izvoditi uspješne sitne akcije, masovno i na širokom prostoru, i da nema agresora ni situacije koji mogu da ospore takva dejstva. Takve raznovrsne metode i forme borbenih dejstava, po efikasnosti i ukupnim rezultatima, mogu imati *strategijsko-operativni karakter* i značaj. Pomoću njih se mogu ostvariti i *strategijsko-operativni preduslovi* za kasnije, još značajnije rezultate.

Međutim, danas kad raspoložemo snažnom operativnom armijom, širokim spektrom organizacijsko-formacijskih struktura od najnižih do združenih partizanskih i teritorijalnih jedinica, situacija je nešto drukčija. Ipak, treba odgovoriti na pitanje: kako i čime izvoditi operativna dejstva partizanskim i teritorijalnim jedinicama višim metodama i formama oružane borbe na privremeno posednutoj teritoriji i kako njima ostvarivati operativno-taktičke ciljeve u različitim fazama, odnosno periodima dugotrajnog rata. Rešenje je u stvaranju novih organizacijsko-formacijskih struktura, tj. jačih partizanskih i teritorijalnih jedinica združenih sastava. Problemi upotrebe ovih jedinica u jačim grupacijama izgledaju znatno složeniji i teži kad se posmatraju odozgo, sa stanovišta strategije i operatike, nego ako se na njih gleda sa stanovišta taktike. Zbog toga predstoji zadatak da se više izučavaju stečena iskustva i da se osavremeni rad starešina i komandi partizanskih i teritorijalnih jedinica i štabova narodne odbrane u društveno-političkim zajednicama kako bi se podigli na savremeni operativni i vojno-stručni nivo.

Nije sporno ni to da se *mora ostati na pretežno pešadijskoj strukturi partizanskih i teritorijalnih jedinica* kad su u pitanju i združeni sastavi. Međutim, ne može biti novih metoda i formi borbe u eventualnom ratu bez *adekvatnog naoružanja* koje će na određeni način uticati i na organizacijsko-formacijsku strukturu partizanskih i teritorijalnih jedinica, osavremenjavanje metoda i formi operativnih i borbenih dejstava i na obuku starešina i komandi, vojnika i jedinica. Pešadija naoružana pretežno streljačkim naoružanjem i s tradicionalnim metodama obuke, usmerenim isključivo za borbu protiv pešadije u određenom delu našeg ratišta, očigledno je prevaziđena, pogotovo kad su u pitanju združene partizanske i teritorijalne jedinice.

Sva ova razmatranja upućuju na zaključak da naš sistem teritorijalne odbrane u celini, a partizanskih i teritorijalnih jedinica posebno, nema drugorazrednu ulogu i značaj u odnosu na savremeno koncipiranu, tehnički opremljenu i modernizovanu operativnu armiju, već zajedno sa njom čini jedinstven sistem oružanih snaga SFRJ.

Teritorijalna odbrana je izraz snage samoupravnog sistema i veoma visokog i specifično novog kvaliteta naše vojne moći.

Naše društveno-političke zajednice i privredne organizacije odvajaju značajna finansijska sredstva za narodnu odbranu, opremanje, naoružanje i uvežbavanje jedinica teritorijalne odbrane, ali sve to ne mora biti dovoljno, čak bi moglo značiti i rasipanje, ako utrošak tih sredstava ne bi bio usmeren na ono što je neophodno i *kvalitetno novo*, odnosno ako komande, štabovi i starešine partizanskih i teritorijalnih jedinica ne bi intenzivnim radom visoke vojno-stručne sadržine i kvaliteta, kroz obuku komandi i starešina, vojnika i jedinica, dali doprinos *osavremenjavanju i modernizaciji partizanskih i teritorijalnih jedinica i njihovih dejstava*.

U sadašnjim uslovima partizanska i teritorijalna dejstva u neprijateljskoj pozadini traže dalja istraživanja na strategijsko-operativnom planu radi modernizacije celokupnog sistema teritorijalne odbrane. Naš doprinos u tom poslu bio bi i dug ratne generacije Titovih partizana prema posleratnoj generaciji. Pri tome ne bismo smeli ispustiti iz vida i naše moralne i vojno-stručne obaveze u pogledu doprinosa upravo u ovoj oblasti razvoja naše, i ne samo naše, vojne misli. U tom pogledu leži velika obaveza i odgovoran zadatak na štabovima i starešinama partizanskih i teritorijalnih jedinica i svim onim faktorima koji rade na poslovima opštenarodne odbrane i svakodnevno stiču nova iskustva.

General-potpukovnik
Milorad JANKOVIĆ